

Warszawa, dnia 14.01.2003 r.

RZECZPOSPOLITA POLSKA
Rzecznik Praw Obywatelskich

Prof. dr Andrzej ZOLL

RPO-413939-IX-904/02/WK

00-090 Warszawa Tel. centr. 551 77 00
Al. Solidarności 77 Fax 827 64 53

Pan
dr Krzysztof Janik
Minister Spraw Wewnętrznych
i Administracji

Szanowny Panie Ministrze,

W trakcie spotkań oraz prowadzonych kontroli przestrzegania praw obywatelskich dokonywanych przez moich pracowników w terenie otrzymuję informacje, iż kandydaci na funkcjonariuszy Straży Granicznej poddawani są badaniom poligraficznym. Uzyskane od Komendanta Głównego Straży Granicznej wyjaśnienia w kwestii legalności stosowania poligrafii (kopia korespondencji w załączeniu) potwierdzają moje przekonanie, iż badanie z zastosowaniem tego środka technicznego jest wykonywane bez odpowiednich podstaw prawnych. Należy zaznaczyć, iż możliwości stosowania takiego środka technicznego (w którym wykorzystywany jest zestaw pytań o bardzo różnej tematyce, naruszających sferę życia prywatnego obywateli, ponieważ załączony modelowy zestaw pytań dla kandydatów z cywila jest rozszerzany w przypadku wątpliwości co do prawdziwości udzielonej odpowiedzi) nie przewidują przepisy ustawy z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej (Dz.U. Nr 78, poz. 462 z późn. zm.).

W przypadku Straży Granicznej badanie za pomocą poligrafii odbywa się na podstawie § 5 pkt 2 rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 16 maja 2002 r. w sprawie szczegółowego trybu prowadzenia postępowania kwalifikacyjnego w stosunku do osób ubiegających się o przyjęcie do służby w Straży Granicznej (Dz.U. Nr 73, poz. 673) który stanowi, że etap pierwszy postępowania składa się z badań psychofizjologicznych określających predyspozycje intelektualne i osobowościowe wytypowanego kandydata. Tak przeprowadzona regulacja jest niezgodna z art. 31 ust 3 Konstytucji RP który określa, że ograniczenia w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw mogą być ustanawiane

tylko w ustawie i tylko wtedy, gdy są konieczne w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego, bądź dla ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej, albo wolności innych osób. Ograniczenia te nie mogą naruszać istoty wolności i praw. Praktyka taka jest także sprzeczna z art. 51 Konstytucji który stanowi, że nikt nie może być obowiązany inaczej niż na podstawie ustawy do ujawniania informacji dotyczących jego osoby. Tymczasem kandydaci w trakcie badania poligraficznego zobowiązani są do udzielania na swój temat informacji dotyczących m.in. wprowadzania się w stan utraty świadomości, spożywania alkoholu, używania narkotyków, przynależności do grup wyznaniowych, środowisk alternatywnych. Tak daleko posunięta ingerencja w życie prywatne za pomocą aktów podustawowych narusza dobra osobiste obywateli określone w art. 23 kodeksu cywilnego. Wydaje się, iż w aktualnym stanie prawnym informacje na temat kandydatów powinny być zbierane przy pomocy wywiadu środowiskowego lub innych prawnie dostępnych środków bądź czynności. Moich wątpliwości co do zgodności z prawem stosowania poligrafii nie może usunąć argument, że badaniom tym zainteresowani poddawani są dobrowolnie. Pojęcie dobrowolności wydaje się bowiem w tym kontekście względne, ponieważ odmowa w praktyce przesądza o nie przyjęciu do służby. Sam fakt trudności na rynku pracy (istniejące bezrobocie) powoduje, że nie jest to swobodnie powzięty wybór lecz konieczność ekonomiczna. W istocie więc trudno mówić o dobrowolności decyzji kandydatów, a zatem i ta przesłanka nie może niwelować wątpliwości co do zgodności z prawem stosowanej praktyki.

Zaniepokojenie budzą również dochodzące do mnie informacje o stosowaniu bez podstaw prawnych tej praktyki (jedynie na podstawie polecenia przełożonych bądź organów kadrowych) w stosunku do kandydatów i funkcjonariuszy Policji, Straży Więziennej oraz Biura Ochrony Rządu. Niejednokrotnie poligraf jest wykorzystywany wobec funkcjonariuszy poddawanych badaniu bez wyrażenia ich zgody przy przeprowadzaniu postępowania dyscyplinarnego oraz wewnętrznych postępowań w tych służbach.

Z uzyskanych od Komendanta Głównego Straży Granicznej wyjaśnień wynika, iż w Resorcie Spraw Wewnętrznych i Administracji trwają prace nad zmianami do art. 31 ustawy z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej (Dz.U. Nr 171, poz. 1399) mające na celu wprowadzenie ustawowego umocowania przeprowadzanych w stosunku do kandydatów do służby badań psychofizjologicznych wzorowanych na rozwiązaniach przyjętych w ustawie z dnia 24 maja 2002 r. o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu (Dz.U. Nr 74 poz. 676). W chwili obecnej prowadzona jest analiza zgłoszonych uwag, opinii i propozycji w celu skierowania projektu do uzgodnień międzyresortowych.

Intencją mojego wystąpienia nie jest wywieranie wpływu na sposób prowadzonej polityki kadrowej w podległych Panu Ministrowi formacjach i treść wydawanych ustaw. Jednakże biorąc pod uwagę fakt naruszania praw funkcjonariuszy mundurowych i niedostosowanie ustaw pragmatycznych do postanowień Konstytucji uznaję przedstawienie niniejszego problemu za istotne.

W związku z powyższym, działając na podstawie art. 12 pkt 2 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (jedn. tekst - Dz.U. z 2001 r., Nr 14, poz. 147) uprzejmie proszę o zbadanie tej sprawy i poinformowanie podległych Panu Ministrowi organów kadrowych poszczególnych formacji o niedopuszczalności stosowania tej metody do czasu wydania odpowiednich przepisów prawnych umożliwiających jej stosowanie.

Będę wdzięczny Panu Ministrowi za poinformowanie mnie o swoim stanowisku.

zał. 5

/-/

Z wyrazami szacunku